

بررسی تاثیر مهاجرت بر امنیت اجتماعی شهر مشهد مقدس

(نمونه مورد بررسی محله طبرسی شمالی سال ۹۷)

تاریخ دریافت:

۱۳۹۷/۱۱/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۷/۱۲/۰۹

صص: ۲۰۴-۱۷۶

مصیب کریمیان^۱

چکیده

جمعیت در ایران در یک صد سال اخیر، شاهد مهاجرت های داخلی و خارجی شدید بوده و معضلات آن دامن گیر مناطق شهری و روستایی ایران بوده است. مهاجرت دارای فرصت ها و تهدید هایی می باشد که تقریباً همه کشور های در حال توسعه و توسعه یافته را در بر گرفته است. در این میان امنیت به ویژه امنیت اجتماعی که یکی از الویت های اساسی کار هر حاکمیت می باشد، پیش زمینه یک اجتماع سالم و بستر ساز توسعه جوامع انسانی است. بنابراین ضرورت پرداختن به بررسی میان موضوع مهاجرت و امنیت اجتماعی امری اجتناب ناپذیر است. هدف این تحقیق تحلیل و بررسی تاثیر مهاجرت بر امنیت اجتماعی محله طبرسی شمالی شهر مشهد مقدس می باشد. که حجم نمونه آن شامل ۳۸۲ نفر بوده و به روش پیمایشی صورت گرفته است. نتایج کلی تحقیق حاکی از آن است که مهاجرت

ABSTRACT

بر امنیت اجتماعی محله طبرسی شمالی شهر مشهد تاثیرگذار بوده و رابطه معناداری دارد، به گونه ای که مهاجرت در تمامی مولفه ها از قبیل (تشدید و گسترش انواع ناهنجاری های اجتماعی؛ بی نظمی اجتماعی؛ اعتماد اجتماعی) رابطه معناداری دارد. بجز مولفه تشدید حاشیه نشینی که در تحلیل های صورت گرفته با مهاجرت رابطه معنادار نداشته است.

کلید واژه: مهاجرت، امنیت اجتماعی، بی نظمی اجتماعی، حاشیه نشینی، اعتماد اجتماعی، ناهنجاری اجتماعی، عملکرد پلیس

مقدمه:

امنیت اجتماعی یکی از مؤلفه های مهم امنیت ملی است که متأثر از متغیرهایی چون نبود اعتیاد، نبود جرم و جنایت و رشد بهداشت و غیره است. امنیت اجتماعی، آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود ایجاد کند. امنیت و میزان آن برای تمام نظام های سیاسی و شهروندان صرف نظر از سطح توسعه اقتصادی، اجتماعی و نوع ایدئولوژی، از مهم ترین مسایل به شمار می آید.

بیکاری، تورم بالا، اقتصادی نبودن فعالیت های تولیدی، تصدی گری بیش از حد دولت، مهاجرت از روستاها به شهر، رشد حاشیه نشینی، افزایش واسطه گری و فعالیت های غیر مولد و عدم وجود فرصت های شغلی به حد نیاز، از معضلات اساسی یک کشور محسوب می شوند که به نوعی امنیت اجتماعی افراد جامعه

و به ویژه قشر جوان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از طرفی طیف وسیعی از آسیب‌های اجتماعی از قبیل اعتیاد به مواد مخدر، خودکشی، طلاق، جرم و جنایت، پرخاشگری و خشونت نسبت به کودکان که در کشورمان مشهود و موجب ناامنی اجتماعی است، از پیامدهای آشکار موارد یاد شده است. علت بسیاری از حوادث اجتماعی، فقر و بیکاری و محرومیت از رفاه اجتماعی است. بنابراین برای افزایش سرانه امنیت و کاهش بزه و جرم در جامعه قدم نخست برنامه‌ریزی صحیح و استفاده مناسب از امکانات است (مرکز ملی مطالعات و سنجش افکار عمومی، ۱۳۷۹).

بیان مساله:

امنیت اجتماعی همواره به عنوان یکی از نیازهای اساسی هر جامعه انسانی مطرح بوده است، زیرا وجود این پدیده در سطح جوامع نظم و بقاء را به عنوان مهمترین کارکرد اساسی خود بوجود می‌آورد. در واقع این پدیده از اصلی‌ترین و اساسی‌ترین کار ویژه نهاد های اجتماعی حکومت یا همان دولت می‌باشد؛ که مردم حق خود را در مورد دفاع از حریم عمومی و خصوصی، حفظ جامعه به نهاد اجتماعی حکومت تفویض میکنند، که این مسئله بیانگر نقش بارز نهاد اجتماعی حاکمیت در تأمین امنیت در سطح جامعه بر عهده حکومت می‌باشد. احساس ناامنی در محله، تنها به دلیل جرایم خشونت آمیز نیست بلکه نابهنجاریها و رفتارهای اخلاص گرانه چون اعتیاد، ولگردی، تکدی گری و سرقت گذشته از اینکه عامل اصلی ترس و احساس

ABSTRACT

نامنی عمومی اند به نوبه خود قطعا زمینه رواج گسترده جرایم را نیز فراهم می نماید. (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵)

یکی از ویژگی های مهم قرن بیستم تراکم جمعیت در شهرها، جدایی گزینی اقتصادی اجتماعی در دامن شهرها و شکل گیری پدیده حاشیه نشینی و گسترش آسیب های اجتماعی و شهری است. حاشیه نشینی عبارت است از وضع زندگی تمام کسانی که در جامعه شهری ساکن اند، ولی از نظر درآمد و بهره گیری از امکانات و خدمات شهری در شرایط نامطلوبی به سر می برند (کمانداری و همکاران، ۱۳۰۳، ۳۱۳۱). مقوله امنیت وسعتی به قدمت تاریخ بشر دارد. علت وجودی یک حکومت ایجاد امنیت است که هدف اصلی آن را تشکیل می دهد. با توجه به تحولات سریع جوامع در زمینه های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و علمی روش های مدرن و نوینی هم برای تحقق نظم و امنیت عمومی و پاسخگویی به مطالبات زندگی اجتماعی مردم ایجاد گردیده است. امروزه امنیت از شاخصه های کیفی زندگی در شهرها است. آسیب های اجتماعی از مهم ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می روند. از آنجا که فضاهای شهری امروزی، مولفه ای برای وقوع ناهنجاری های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در شهر می باشد، بررسی جنبه های کیفی و کمی امنیت، چه از لحاظ کالبدی و چه از لحاظ اجتماعی در داخل هر یک از فضاهای شهری امری ضروری است. (هیراسکار، ۳۳۹۳) معتقد است که مناطق حاشیه ای بیش از سایر مناطق شهر مخفیگاه انواع فعالیت های غیرقانونی است و اغلب جرائم بیشتری نسبت به مناطق درونی شهر روبرو هستند. از آنجا که خصوصیت ذهنی ساکنان مناطق حاشیه نشین کاملا متأثر از محیط زندگی آن

هاست. فرد حاشیه نشین معمولاً خصوصیات اخلاقی و ارزشهای منحنی دارد از این رو به آسانی جذب فساد، بزهکاری، جرم و جنایت، فسق و فجور، میگساری و شرکت در فعالیت های مخفی مربوط به مواد مخدر می گردد (کمانداری و همکاران، 301، 3131). حاشیه شهرها را می توان به واقع به مناطق بی قانون و بی حاکم تشبیه کرد، زیرا به دلیل دوری از مرکزیت مدیریت شهری، بسیاری از جرائم و مشکلات و مفاسد اجتماعی - اخلاقی در محدوده تحت اشغال آن ها بروز نموده و نوعی هرج و مرج در آن ها رواج دارد. همه این موارد زمینه ساز کاهش امنیت اجتماعی ساکنین این منطقه شده است. یکی از مشخصه ها و نتایج آشکار گسترش مهاجرت ها، توسعه شهرنشینی است. با توسعه شهرها به سبب هجوم مهاجران، تغییرات فراوانی در کلیت شهرها به وجود آمده است. رشد شتابان شهرنشینی و توسعه کلان شهرها آسیب های اجتماعی و کالبدی بسیاری را به دنبال داشته است، به ویژه کلان شهرها که از مهم ترین مراکز و کانون های بروز ناهنجاری ها و جرایم مختلف اجتماعی بوده است. ظهور و گسترش انواع آسیب های اجتماعی، جرم، و ناهنجاری های اجتماعی، شکل گیری گروه های ارازل و اوباش، درگیری ها و نزاع های قومی از جمله آثار مهاجرت های بی رویه به شهرهای مختلف کشورمان به ویژه کلان شهرهاست که البته خود به گسترش ناامنی های اجتماعی در این کلان شهرها کمک کرده است. تبدیل شهرنشینی شتابان به شهرنشینی مشکل زا، در واقع حاصل بارگذاری بحران جمعیتی (و مهاجرتی) و به تبع آن فعالیت در شهرها و توزیع ناهمگن آن در شبکه شهری است که مسایل و آسیب های اجتماعی زیادی را به بار آورده است. برای نمونه مهم ترین جرایمی که در استان خراسان از سوی

ABSTRACT

مهاجران رخ می دهد عبارت است از: در بین استان های کشور استان خراسان رضوی رتبه سوم را به لحاظ آسیب زا بودن مهاجران به خود اختصاص داده است. به طوری که در جرم سرقت (ایمانی، ۱۳۸۱)، از هر ۱۰۰۰ نفر ۱۴ نفر از مهاجران به سرقت روی می آورند. قتل یکی دیگر از جرایم مهم در استان خراسان رضوی است. به این صورت که از هر ۱۰۰۰۰۰ نفر ۶ نفر قتل عمد، و پس از آن اعتیاد و قاچاق مواد مخدر انجام می دهد. بخش قابل ملاحظه ای از تعداد جرایم انجام گرفته فوق مربوط به مهاجران است. خراسان رضوی از نظر ضریب امنیت محیطی (ضریب ناامنی) با ۸/۹۵ و با تاکید بر میزان مهاجرت های آسیب زا در رده ی پنجم استان های کشور قرار دارد. میانگین ضریب ناامنی محیطی با تاکید بر مهاجران، استان خراسان رضوی را پس از استان البرز (۱۲۲/۹) و تهران و اصفهان (۱۰۱/۹) با ۸۷/۲ در رده سوم ناامنی قرار داده است (در این باره ر.ک.به: مشفق، ۱۳۹۳). یکی از این جرائم که در شهر مشهد تاثیر فراوانی از پدیده مهاجرت می بیند سرقت و اعتیاد است، سرقت امروز موضوعی است که بعنوان یک مساله اجتماعی در مشهد مطرح است و هر روزه صفحات روزنامه ها و جراید استان مملو از اخبار وقوع و دستگیری سارقینی است که به اشکال گوناگون دست به سرقت و زور گیری می زنند، بخش بسیاری از زیان دیدگان نیز زواری هستند که به شهر مقدس مشهد سفر کرده تا چند روزی رادر جوار حریم رضوی به دلدادگی با معشوق خود بپردازند لیکن ناخواسته از ناحیه این دسته از افراد دچار گرفتاری و مشکلات متعددی شوند. و در بحث اعتیاد و خرید فروش مواد مخدر روزانه شاهد معتادین متجاهر در حواشی شهر و برخورد با

فروشنندگان و پلمپ اماکن توزیع مواد مخدر از سوی نهادهای ذیربط در جرایم و رسانه های محلی هستیم .

به هر ترتیب، توجه به پدیده مهاجرت، تا آنجا که به عرصه های اجتماعی- امنیتی جامعه شهری مربوط می شود، از چند منظر اهمیت دارد:

۱- مهاجرت به مثابه زمینه ساز برخی آسیب های اجتماعی.

۲- مهاجرت به عنوان عامل تغییرات امنیتی.

۳- مهاجرت به عنوان مبنای توسعه

۴- مهاجرت به عنوان عامل تغییر

۵- و ...

آنچه در این طرح تحقیق مد نظر ماست، نوع اول و به ویژه دوم آن است. یعنی مهاجرت به عنوان عامل یا متغیری که زمینه ساز بروز و گسترش برخی آسیب ها، که خود عاملی از عوامل مهم ایجاد پیامدهای امنیتی است، را از دو بعد اسنادی یعنی آمار و ارقام موجود در این رابطه و به بررسی ادراک شهروندان بومی محله در این خصوص می پردازد. از سوی دیگر کلان شهر مشهد در پهنه ایران به خاطر ویژگی های خاص و منحصر به فرد مذهبی، فرهنگی، جغرافیای و به تبع آن اقتصادی از مهاجرپذیرترین مناطق ایران بوده است و شاید امروزه بتوان مدعی شد که بعد از پایتخت دومین مقصد مهاجران داخلی و در بعضی مواقع خارجی بوده است. این امر

ABSTRACT

وضعیتی را ایجاد کرده که «امنیت» در مشهد مورد تهدید قرار گیرد و «امنیت» به عنوان مهمترین دغدغه مسئولان سیاسی و امنیتی این شهر بدل گردد (موسسه پیشگامان پژوهش. گروه مطالعات اجتماعی، ۱۳۹۲). بر همین اساس مساله اصلی این تحقیق آن است که نقش و سهم مهاجرت در بروز مسائل امنیتی را با توجه به گسترش مهاجرت که در آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵ بعد از تهران بیشترین سهم با ۷/۳ درصد مربوط به استان خراسان رضوی بوده، و در استان نیز، مشهد مقدس با ۵۵٪ بیشترین سهم مهاجرین استان را به خود اختصاص و نیز افزایش ناهنجاری ها و آسیب های حاصل از این مهاجرت ها (در این شهر در محله طبرسی شمالی) را بررسی نماید.

به عبارت دیگر پرسش اساسی این تحقیق آن است که: مهاجرت افراد و گروه های مختلف داخلی و خارجی به شهر مشهد چه تاثیری بر امنیت اجتماعی (با تاکید بر چهار مولفه: تشدید و گسترش انواع ناهنجاری های اجتماعی؛ بی نظمی اجتماعی؛ تشدید حاشیه نشینی؛ اعتماد اجتماعی) دارد؟

تعریف و تشریح مفاهیم اصلی تحقیق

نظریه های مهاجرت:

بررسی نظریه های مهاجرت نشان می دهد که برخی محققان آنها را بر اساس مولفه ها و شاخص ها یا ملاک های مختلف دسته بندی کرده اند. در زیر یکی از این دسته بندی ها آمده است.

برای نمونه گروهی از محققان نظریه های مهاجرت به دسته بندی آن در سه دسته اهتمام کرده اند. نظریه های کلاسیک، تضاد و سیستمی. هر یک از عوامل موثر بر مهاجرت در این نظریه ها در قالب جدول شماره ۲-۳ آمده است (لهسائی زاده، ۱۳۶۸: ۱۹۹). لهسائی زاده، سه دیدگاه عمده را در مورد مهاجرت به صورت زیر بیان می دارد: کارکردنگری، تضادباوری و نظریه سیستمی. هر یک از این دیدگاه ها، مهاجرت را مرتبط با علل، ماهیت، جهت و نتایج خاصی دانسته اند. چنانکه کارکردگران بر این باورند که نوعی عدم امنیت برای شخص باعث می گردد تصمیم به مهاجرت بگیرد. در باور نظریه پردازان مکتب تضاد، مهاجرت پدیده ای چندبعدی است که ریشه ای طبقاتی دارد و علت های آن از نتایج اش جداپذیر نیست. در این دیدگاه، مهاجرت ناشی از توسعه نابرابر در نظام اجتماعی است که مهمترین مظهر آن، توسعه ناموزون سرمایه داری است. سرانجام نظریه سیستمی پدیده مهاجرت را در رابطه با عوامل ساختاری و تغییرات ساختاری مورد بررسی و تبیین قرار می دهد. طرفداران این نظریه، مهاجرت را به صورت فرایندی در نظر می گیرند که در سطوح مختلف نظام اجتماعی اتفاق می افتد (لهسائی یزاده، ۱۳۶۸: ۳۳؛ اصلانی، ۱۳۸۵: ۵۴؛ فریدمن و داگلاس، ۱۳۶۳).

ABSTRACT

جدول ۱-۳: طبقه بندی نظریه های مهاجرت و همبستگی های توسعه

نظریه های مکتب	نظریه های کلاسیک
اجبار، محدودیت ها و تنگناها	نسبتا آزاد، و داوطلبانه
تهدید، فشار سیاسی	های و منابع، از نواحی کمتر توسعه یافته به نواحی بیشتر توسعه یافته
دافعه ای قوی تر	جاذبه های قوی تر از دافعه
رقابت، جدایی، تن	جذب یا حل در نظام ارزشی مسلط
قشر بندی متبلور، از خ	تحرك اجتماعی و اقتصادی ماریچی
قطعه قطعه شدن، استث	عدم وابستگی، برابری فرصت بهبود
حاشیه ای (خصیصه	بیکاری (انحراف موقت)
استعمار داخلی، است	استفاده از منابع موجود
مارکس (۱۸۵۳) کسنکس و کوساک (۱۹۷۳) رکس (۳)	نگا لامو شوارزولز (۱۹۶۸) پیترسن (۱۹۶۸) لی (۱۹۶۹) پریس (۱۹۶۹)

منبع: (عبدالعلی لهسانی زاده - نظریه های مهاجرت - انتشارات نوید - ۱۳۶۸ - صص ۱۹۹۰)

همان گونه که در جدول فوق مشاهده می گردد، این پدیده تحت تاثیر عواملی همانند آزادی، تحرك، ماهیت تصمیم گیری، جهت و علت مهاجرت، نتیجه در مقصد، تحرك یا قشر بندی اجتماعی، فرصت های منتجه، ساخت اقتصادی، اشتغال و جهت گیری منابع طبقه بندی شده اند و نظریه پردازان هریک از مکاتب نیز معرفی گردیده اند.

نظریه های کلاسیک:

در مکتب کلاسیک، مهاجرت جستجویی عقلایی و هدفدار به منظور یافتن مکانی متمیز برای کار و زندگی تصور میشود. اندیشمندان این مکتب همانند روانشتاین با

ارائه نظریه جذب و دفع (تفاوت ها) مهاجران را اشخاصی به شمار می آورد که بطور عقلایی برای دستیابی به زندگی بهتر اقتصادی برانگیخته می شود. روانشتین اولین کسی بود که سعی کرد مکانیزم مهاجرت را بر اساس اصول کلی موجود در رویکرد کارکرد گرایی بیان کند، او با بیان قوانین جذب و دفع معتقد بود عوامل نامساعد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فیزیکی باعث دوری مردم از محل سکونت خود شده، بالعکس آن ها را به نقطه ای که از این نظر شرایط مساعدی دارد جذب می کند. نظریه روانشتین را می توان در شش فرض اساسی خلاصه کرد:

مهاجرت و فاصله (نرخ مهاجرت بین دونقطه، ارتباط معکوس با فاصله بین این دونقطه دارد.

مهاجرت مرحله ای (به طور طبیعی در جریان مهاجرت، افراد محلی مایلند ابتدا به طرف شهرهای نزدیک و سرانجام به سوی شهرهایی که به سرعت رشد می کنند، مهاجرت کنند.

جریان ضد جریان مهاجرت (هر جریان عمده مهاجرت یک ضد جریان جبران کننده را به وجود می آورد. یعنی در جریان مهاجرت روستا به شهر، همیشه یک جریان معکوس مهاجرت از شهر به روستا با شدت کمتر صورت می گیرد.

تفاوت شهر و روستا در میل به مهاجرت) افراد بومی شهرها کمتر از آن هایی که در قسمت های روستایی کشور هستند، مهاجرت می کنند.

ABSTRACT

تکنولوژی ارتباطات و مهاجرت) جریانهای مهاجرت در طول تاریخ در نتیجه افزایش جریان امکانات جابجایی و توسعه صنعت و تجارت، در ماهیتی رو به افزایش است .

تسلط انگیزه اقتصادی) قوانین بد و ظالمانه، مالیات های سنگین، آب و هوای نامناسب، محیط های اجتماعی نامطبوع و حتی اجباری، به طور تمام در ایجاد جریان های مهاجرت موثر است و هنوز هم هست. (تودارو، ۲۰، ۱۳۶۷)

((اورت.اس.لی)) جامعه شناس، در سال ۱۹۶۶ با نقد نظریه های روانشناختی، نظریه ای جدید موسوم به عوامل میانی را در این باب ارائه داد و عواملی این گونه را در تصمیم گیری برای مهاجرت موثر دانسته است :

الف) عوامل مرتبط با منطقه مبدا مهاجرت: این عوامل به پدیده های اقتصادی، فرهنگی و محیطی مربوط می شود و می تواند مثبت (جاذبه)، منفی (دافعه) و خنثی (بی اثر) باشند. مانند امکانات زندگی، آموزش، بهداشت، درآمد، فرهنگ . غیره .

ب) عوامل مرتبط با منطقه مقصد مهارت: این عوامل همان امتیازات و عیب های زندگی شهری برای مهاجران روستایی را تشکیل می دهند.

ج) عوامل دخالت کننده موانع بازدارنده بین مبدا و مقصد مانند بعد مسافت، بازدارنده های فیزیکی، قوانین مهاجرت، هزینه حمل و نقل، سنت ها و آداب و رسوم و غیره که در جابه جایی یا باقی ماندن افراد تاثیر می کند .

د) عوامل شخصی: مانند حساسیت های فردی ، هوش ، آگاهی های اجتماعی ، تماس های فردی ، داشتن آشنا و راهنما در شهر، شناخت مهاجران نسبت به مبدا و مقصد ، شرایط خانوادگی افراد ، تاریخچه فردی و سن و جنس و سواد آنها .

ولی در عین دقت و تفصیلی که در تفکیک منشا عوامل موثر در تصمیم گیری های مهاجرتی به عمل می آورده است، نیرو های دافعه را به روستا و جاذبه را به شهر محدود نکرده است و در هر مورد به عوامل دافعه، جاذبه و خنثی اشاره نموده است (تقوی، ۱۳۷۸، ۶۲، ۶۳)

نظریه های تضاد :

درمقابل نظریه های کلاسیک ، صاحب نظران نظریه های تضاد معتقدند؛ علی رغم مهاجرتی که با برنامه دقیق صورت می گیرد، مهاجرت ممکن است یک پاسخ بدون برنامه و ناگهانی به یکسری از شرایط باشد. این رهیافت نسبت به مهاجرت زمینه ای است و با جای توجه به تصمیم گیری فردی و انگیزه های، تحلیل گران مهاجرت را با خانواده ، گروه و ارتباطات اجتماع مرتبط می سازند. مطالعه مرکز مطالعات توسعه بین المللی و موسسه بین المللی تحقیق و توسعه حوزه ((مادر

ABSTRACT

شهری)) در یافته است که: مردمی که به سوی شهرک‌ها حرکت می‌کنند، به خوبی نمی‌دانند که چه چیزی می‌خواهند یا این که امیدوار هستند به کجا برسند، تصمیم برای مهاجرت نتیجه یکسری از تاثیرات است که بعضی از آنها حتی تصادفی و اتفاقی است. یکی از راه‌های مهم این نوع مهاجرت این است که مانند یک پدیده جمعیتی بررسی شده و خصوصیات سنی و جنس این جمعیت در نظر گرفته نشود. اگر چه مهاجرت بیش از مرگ (تولد در بسیاری از کشورهای توسعه یافته) در کنترل افراد موثر است، اما عوامل محیطی و موقعیتی نیز بر این پدیده تاثیر می‌گذارند تا نشان دهند که مدل مهاجرت نسلی واقع‌گرایانه است. (زنجانی، ۷، ۱۳۸۰)

والرشتاین، نیکولینا کوس، رکس، کوساک، کستلسو مارکس از نظریه پردازان (نظریه تضاد) بشمار می‌روند که به طور عمده مهاجرت را به عنوان یک واکنش منفعل در مقابل اجبار، محدودیت‌ها و تنگناهای سکونتی و شغلی می‌دانند. در این مکتب آن چه مهاجران را مجبور به مهاجرت می‌نماید نیروهای غالب دافعه در مقابل جاذبه‌های مقاصد مهاجرتی می‌باشد. (زنجانی، ۷، ۱۳۸۰)

نظریه‌های سیستمی:

اندیشمندان این نظریه همانند ریچموند، ورما در مطالعه خود پیرامون مهاجرت به کانادا به این نتیجه رسیدند که رهیافت‌های مکتب کلاسیک و تضاد هیچ‌کدام نمی‌توانند مهاجرت را تبیین نمایند و از این رو به بررسی آن براساس تحولات بنیادین جامعه چه در بعد درونی و چه بیرونی پرداخته، آن را تبیین و تحلیل کردند. در این

مکتب دگرگونی جامعه و ورود از نظام کشاورزی سنتی به صنعتی- شهری متأثر از عواملی است و خود پیامدهایی را بدنبال دارد که به طور عمده دوگانگی اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را در جوامع در حال توسعه به وجود می آورد. از مهم ترین نظریه های پردازان این مکتب می توان به ورما، ریچموند، رولند، واردول، موبوگنج اشاره نمود .

تحقیقات انجام شده در طول چند دهه اخیر نشان می دهند که مهاجرت های داخلی کشور ها طی ۴ دور هم تمایز تحت تاثیر این عوامل پدیدار گشته اند :

الف) مهاجرت بر اثر برتری عوامل جاذب اقتصادی شهرها در مقابل عوامل دافع روستایی.

ب) مهاجرت بر اثر تشدید روند شهر نشینی.

ج) مهاجرت بر اثر تنگناهای سکونتی و شغلی

تعدادی از روستائیان با مقایسه موجود روستاها و وضعیت متصور در شهرها که به طرق گوناگون امکان ارزیابی برای آنها فراهم می گردد، مهاجرت را به اقامت در مناطق روستایی ترجیح داده و به صورت مستقیم یا غیر مستقیم به شهرهای مورد نظر و به طور عمده مراکز استانها ی بزرگ به ویژه مشهد رهسپار می گردند. همانگونه که ملاحظه می گردد روند مهاجرتی کشور تحت تاثیر عواملی نظیر تفاوت های شهر و روستا و برتری قوای جاذب شهرها صورت پذیرفته و مهاجران با مقایسه وضعیت موجود و آینده که مطلوبیت اقتصادی آنان را در بر دارد به

مهاجرت دست می زنند و در مجموع می توان این روند را با نظریه های ارائه شده مکتب کلاسیک منطبق دانست .

نظریه های امنیت اجتماعی:

مفهوم امنیت اجتماعی به مفهوم فنی کلمه برای اولین بار در سال 1993، توسط اندیشمندانی چون باری بوزان^۱، ال ویور^۲ و لمیتر^۳ تحت عنوان مکتب کینهاگ مطرح گردید. انگیزه طرح این عبارت، تهدیداتی بود که «هویت گروه‌ها» را در معرض خطر قرار داده بودند. بدین معنا که از یکسو با رشد فناوری‌های نوین و مجتمع‌های صنعتی، هویت بعضی گروه‌ها در هویت‌های مسلط هضم می‌شد و از سوی دیگر با گسترش مهاجرت از کشورهای فقیر و جهان سوم به کشورهای صنعتی و پیشرفته، نوعی آشفتگی و آنومی در تمایزهای هویتی پدیدار می‌گردید. بوزان و ویور و بعضی دیگر از محققان اروپایی در سال ۱۹۹۳ با تعریف امنیت اجتماعی به عنوان «دستور کاری جدید برای امنیت در اروپا» پیشگامان مبحثی در مطالعات راهبردی شدند که امروزه به موضوعی جذاب و مناقشه‌انگیز مبدل شده است (رونسدس، ۲۰۰۰).

Barry Buzan-۱

Ole Waever-۲

Lemaiter-۳

((ویور)) امنیت اجتماعی را اینگونه تعریف می نماید:

امنیت اجتماعی به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی های اساسی خود در شرایط متحول و تهدید های واقعی یا احتمالی مربوط است. ویور خاطر نشان می سازد که در چهارچوب این تعریف، مشخص نشدن زمانی که تهدیدی علیه امنیت اجتماعی وجود دارد، دشوار می گردد، امنیت اجتماعی در باب وضعیتی است که جوامع تهدیدی در مؤلفه های هویتی خود احساس می کند. بنابراین می توان مهمترین شاخص امنیت اجتماعی را که در انسجام و جامعیت هریک از جوامع نقشی اساسی دارند، این گونه برشمرد:

حفظ زبان و ادبیات، لباس ونحوه پوشیدن، آگاهی از تاریخ و گذشته، برپایی آئین ها و مناسک، اشاعه باورها و عقاید، حفظ سلامتی جامعه، تامین امنیت افراد و جامعه ، پالایش جامعه از عناصر ضد ارزشی، تسری قانون در تمام سطوح، ایجاد فرهنگ خود کنترلی در آحاد جامعه، ترویج اخلاق عمومی و نظم اجتماعی، تفکر اخلاقی و طرد اجتماعی افراد متخلف، احراز هویت فردی و جمعی، مقابله با نابسامانی های رایج اجتماعی هریک سهمی عمده در تامین امنیت اجتماعی داشته و بررسی های به عمل آمده (شناسنامه جغرافیایی سیاسی-اقتصادی، ۱۳۸۰، ۲۵۱۰) نشان میدهند که مهمترین سرفصل های تهدیدهای اجتماعی را مواردی چون ، ناهنجاری های اخلاقی، نارضایتی عمومی، فرهنگی ، اقتصادی، و رفاهی و اجتماعات کارگری تشکیل می دهند و اهم تهدیدها در سرفصل اقتصادی و رفاهی را نیزبیکاری ، تورم، گرانی ، ساخت و ساز غیر قانونی، مهاجرت بی رویه و حاشیه نشینی ،افزایش جمعیت، خدمات

ABSTRACT

حمل و نقل شهری و صنوف غیر مجاز در بر می گیرد. در یک بررسی پیرامون شناسنامه جغرافیای سیاسی اجتماعی، امنیتی و انتظامی شهرستانهای استان خراسان رضوی در سرفصلی تحت عنوان ((تهدیدات قومی در شهرک های اقماری)) به عنوان مناطق بحران خیز یاد گردیده و مهاجرت و ترکیب اجتماعی طایفه ای و محلی را عاملی، جهت تاثیر در ایجاد ناامنی های فزاینده اجتماعی و نزاع های دسته جمعی به خصوص در بین طایفه ها ذکر نموده است. (دادرس، ۱۳۸۹، ص ۳۵۶)

امنیت اجتماعی را می توان به عنوان یک مفهوم فرضی برای هر جمع انسانی به کار برد که عبارت است از: قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، انجمن ها، مذهب، هویت ملی و رسوم. (نویدنیا، ۱۳۸۲، ۶۱)

نظریه سیستمی: در رابطه با امنیت اجتماعی بر این این عقیده است که سیستم های اجتماعی به عنوان پیچیده ترین نوع سیستم ها، دارای ویژگی هایی است که در هر یک از این عناصر سیستمی، میزان و نحوه تعامل عناصر مختلف سیستم و درجه نظام یافتگی ذاتی سیستم قابل شناسایی می باشد. در این سیستم ها، ساختار و فرایندهای ارتباطی، بستری را فراهم می کند که مهمترین ویژگی آن پیش بینی پذیری، قاعده مندی و نظم پذیری اجزاء آن می باشد. در تفکر سیستمی، نظم، پیامد یکسری اقدامات و ترتیبات خاص درون سیستمی نظیر سلسله مراتب، تقسیم کار یا تفکیک اجتماعی و نظام تعاملی بوده و به عنوان پدیده ای برآمد از ساختار و کارکردهای ویژه مطرح می گردد. در رویکرد سیستمی جدایی بین نظم و خرده سیستمها پذیرفته نیست و نظم در یک تعبیر کلی و فراگیر مقوله ای است که سیستم ساخته است. براساس این

رویکرد، نظم و امنیت، تولیدی سیستماتیک است که از درون لایه های مختلف سیستم به شکلی درون زا و در نتیجه مناسبات عناصر درون سیستمی مختلف سیاسی اجتماعی معنا و مفهوم عینی و ذهنی پیدا میکند. در این رویکرد رابطه نظم و سیستم اجتماعی از نوع انفصالی نیست و خط فاصل مشخصی بین این دو قابل تصور نمی باشد. در رویکرد سیستمی، جامعه در معنای فراگیرش مرجع امنیت است و به عنوان یک هویت جامع، نظم و امنیت در درون آن معنی شده و بدین ترتیب نظم و امنیت عمومی یک تولید اجتماعی محسوب می گردد. با این اوصاف، در تحلیل سیستمی از نظم و امنیت، توجه به بافت و کارکردهای گوناگون اجزاء مختلف سیستم اجتماعی متمرکز گردیده و نظم و امنیت را حاصل کارکرد ساختار عظیم اجتماعی می دانند که در جریان تقسیم کار اجتماعی-و به خصوص تقسیم کار اداری-هر بخش از آن به دستگاه مشخصی واگذار گردیده است (مجردی، 1333:10) با توجه به این رویکرد نظری، امنیت اجتماعی حاصل ایفای نقش ها و وظایف هریک از عناصر سیستم اجتماعی است که در قالب یکپارچگی اجتماعی و انسجام به صورت یکی از مهمترین کارکردهای سیستم اجتماعی در سطح جامعه تولید می شود. والت معتقد است عواملی که باعث کاهش و مخدوش شدن چسبندگی و انسجام ذهنی جامعه میشود عوامل تهدید کننده امنیت اجتماعی است (Walt, 1991:213)

برخی از صاحب نظران، امنیت اجتماعی را توانمندی جامعه برای مراقبت از خصوصیات و ویژگی های بنیادین خود در شرایط تغییر و تهدیدات عینی و احتمالی تعریف و برای ارتباط نزدیک میان هویت جامعه و امنیت تأکید می کنند (بیگس، 2002). امنیت اجتماعی را می توان از حیث شمول و

فراگیری امنیت عمومی قلمداد کرد که حوزه‌های امنیت جمعی و گروهی را می‌تواند پوشش دهد. بی‌تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها مهم‌تر از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نبوده و توسعه اجتماعی، خلاقیت و فعالیت ارزشمند، بدون امنیت امکان‌پذیر نخواهد بود (فرارا، ۱۹۹۸).

چهارچوب نظری

چهارچوب نظری تحقیق، راهنمای اصلی محقق در ارائه مدل، فرضیات، تدوین پرسشنامه و تبیین متغیرهای مورد نظر می‌باشد. بنابراین باید توجه داشت، که نظریه‌هایی باید انتخاب گردد که بیشترین رابطه را با موضوع تحقیق دارد. و همچنین قدرت بیشتری برای تبیین متغیرهای مورد توجه در تحقیق را دارد.

در این تحقیق، پس از بررسی الگوها و مدل‌های محققان مختلف در خصوص مهاجرت، به نظر می‌رسد، الگوی نظریه پردازان کلاسیک‌ها و تضاد ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش دارند. به این دلیل که، در این مدل علل و عوامل ارائه شده در بحث مهاجرت بیشتر نزدیک به مهاجرت‌های داخلی و جامعه هدف ما می‌باشد. بر این اساس در این مدل مهاجرت بر اساس ابعاد (بعد بی‌نظمی اجتماعی- تشدید حاشیه‌نشینی - ناهنجاری‌های اجتماعی)، مورد سنجش قرار گرفته است. همچنین با بررسی مدل‌های مرتبط با سنجش امنیت اجتماعی، مدل آل ویور و باری بوزان و مناسب‌ترین مدل برای مدل تحلیلی تحقیق می‌باشد. به طوریکه ایشان ابعاد مختلف امنیت اجتماعی که همان تهدید جانی (عملکرد پلیس) و بعد ارتباطی (اعتماد

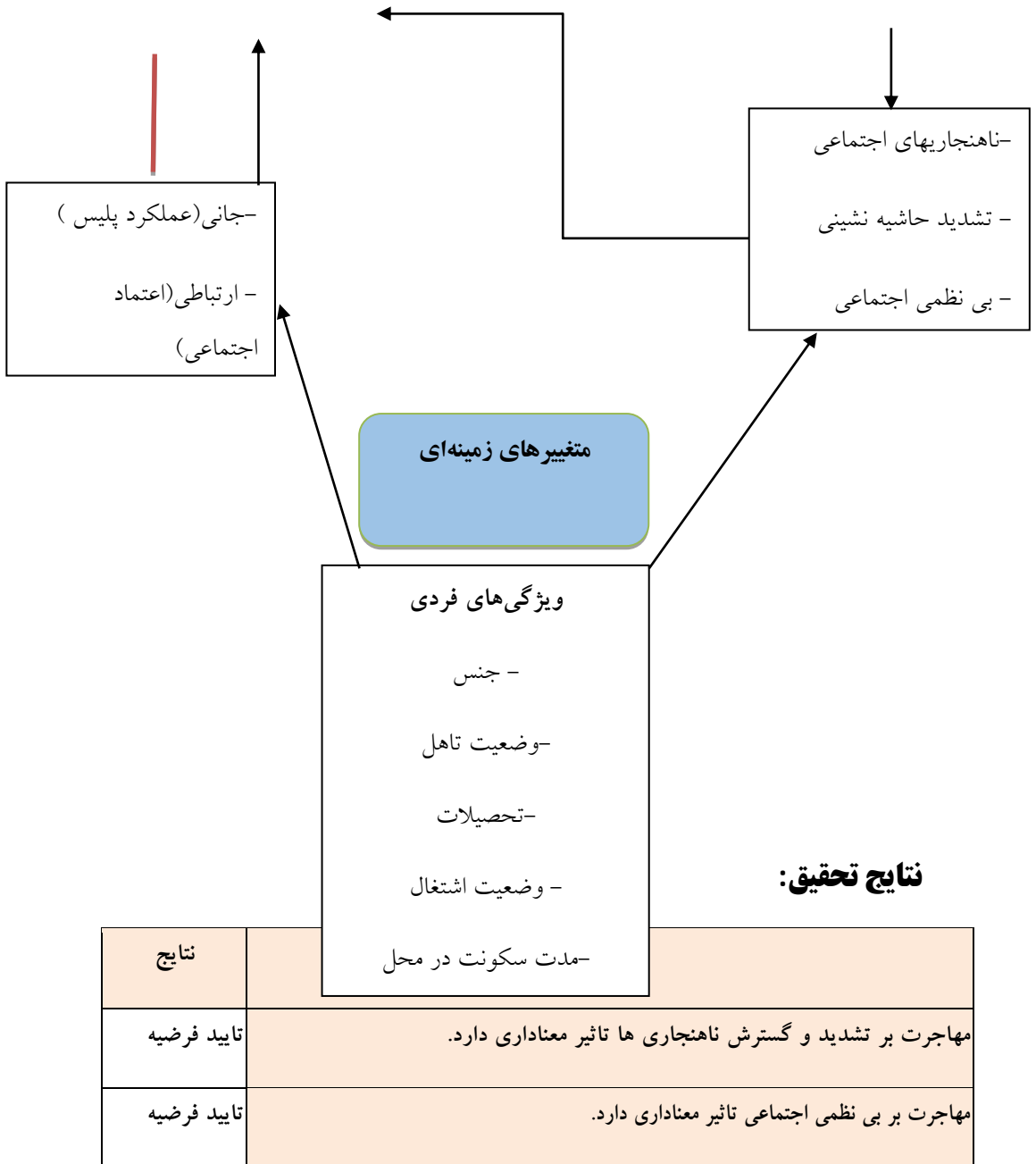
اجتماعی) است که افراد نسبت به آن در جامعه ای که زندگی می کنند اطمینان
خاطر ندارند .

مدل تحلیلی پژوهش

امنیت اجتماعی مدل مدل ویور
و بوزان

مهاجرت مدل کلاسیک ها و
تضاد

ABSTRACT

رد فرضیه	مهاجرت بر تشدید حاشیه نشینی تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	مهاجرت بر اعتماد اجتماعی تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	مهاجرت بر عملکرد پلیس تاثیر معناداری دارد.
تایید فرضیه	مهاجرت بر امنیت اجتماعی تاثیر معناداری دارد

۵-۲ جمع بندی یافته ها و نتایج تحلیلی پژوهش:

در کل کشور بعد از استان تهران ، استان خراسان رضوی مهاجرپذیر ترین استان کشور می باشد و در استان خراسان رضوی نیر مشهد مقدس بیشترین فراوانی مهاجر را با سهم ۵۵/۳۴ درصد به خود اختصاص داده است. و در تحقیق صورت گرفته ضمن تأیید اکثریت فرضیه های فرعی ، این نتیجه حاصل که مهاجرت بر امنیت اجتماعی در محله طبرسی شمالی شهر مشهد رابطه معناداری دارد و در تحقیقی که توسط رجبی وهمکاران در سال ۱۳۹۱ در شهر سمنان صورت گرفته و دیگر تحقیقات داخلی و خارجی که در پیشنه ها ارائه گردیده است ، نتایج آن با نتیجه حاصل شده در تحقیق حاضر ، تقریباً بشرح ذیل همخوانی دارد.

نتیجه می شود که مهاجرت بر امنیت اجتماعی تاثیر معناداری دارد و باعث کاهش امنیت اجتماعی می گردد.

ABSTRACT

تحقیقات قبلی (باقری ۱۳۸۱) با توجه به اینکه جمعیت مهاجر کرج یک سوم جمعیت کرج را تشکیل می دهند نسبت جرایم آنان، درصد قابل ملاحظه ای را نشان می دهد. در صورتی که اگر آمار افراد عبوری از کرج را که در محل دیگری ساکن شده اند، در نظر بگیریم جرایم مهاجرین به ۱۸۹۳ فقره یعنی ۶۷ درصد کل جرایم ارتكابی بالغ می گردد و این نشان دهنده اهمیت و همبستگی بالای مهاجرت با گسترش جرم است.

با توجه به تعریف و نحوه تشکیل این متغیر نتیجه می شود که مهاجرت بر تشدید و گسترش ناهنجاری ها تاثیر معناداری دارد و باعث تشدید و گسترش ناهنجاری ها می گردد.

این مسئله در سال ۱۳۸۳ توسط بیگی تایید شده است. معضلات امنیتی و بزهکاری حاشیه شهر مشهد، به دلیل اینکه مأمنی برای انواع بزهکارها شده، تهدیدی برای امنیت شهر و کشور به وجود آورده است.. در این منطقه عمدتاً مهاجر نشین ۶۰ درصد جرایم رخ می دهد و ریشه بسیاری از جرایم در مناطق دیگر در محدوده همین منطقه یافت می شود.

با توجه به تعریف و نحوه تشکیل این متغیر نتیجه می شود که مهاجرت بر بی نظمی اجتماعی تاثیر معناداری دارد و باعث بی نظمی اجتماعی می گردد.

مطابق تحقیق باقری کشکولی (۱۳۸۸) این تحقیق همچنین به این نتیجه رسید که اگر روند مهاجرت ها به شهریزد همچنان باروند صعودی ادامه پیدا کند، میزان تخلفات و جرایم نیز افزایش پیدا می کند. و همچنین تحقیق برنارد لندر در اواخر

دهه ۹۰ در مطالعه شهر بالتیمور به بررسی تجربی «اختلال نظم و امنیت شهری» پرداخت. حاصل تحقیق او نشان داد که در مناطق دارای جمعیت ناپایدار مانند مهاجران، میزان بی‌سازمانی اجتماعی بیشتر و در نتیجه جرایم بزهکاری جوانان بیشتر است. او نتیجه می‌گیرد که در یک اجتماع بی‌ثبات و بی‌سازمان با سستی گرفتن پیوستگی و پیوندهای اجتماعی، زمینه برای رهاشدن افراد از فشار افکار عمومی و کنترل غیررسمی که در پرتو همبستگی باعث اعتماد و ایمان مردم به هنجارهای محیط می‌شود، فراهم می‌گردد. یکی دیگر از نتایج این تحقیق آن بود که در بین کسانی که در نقاطی به طور موقت و ناشناخته زندگی می‌کنند (برای نمونه در محیط‌های مهاجرپذیر)، میزان انحرافات و جرایم افزایش چشمگیری پیدا می‌کنند.

با توجه به تعریف و نحوه تشکیل این متغیر نتیجه می‌شود که مهاجرت بر تشدید حاشیه‌نشینی تاثیر معناداری ندارد.

با توجه به تعریف و نحوه تشکیل این متغیر نتیجه می‌شود که مهاجرت بر تشدید و گسترش ناهنجاری‌ها تاثیر معناداری دارد و باعث کاهش اعتماد اجتماعی می‌گردد.

طی تحقیقی که توسط کمال جوانمرد و همکاران در سال ۹۲ در دانشگاه بند عباس انجام شده، نتایج تحقیق نشان‌دهنده بین‌نگرش دانشجویان بومی به غیر بومی و اعتماد اجتماعی به دانشجویان غیر بومی رابطه همبستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد. همچنین بین روابط چهره به چهره و اعتماد اجتماعی به دانشجویان غیر بومی رابطه همبستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد اما بین میزان مشارکت

ABSTRACT

اجتماعی دانشجویان بومی و اعتماد اجتماعی به دانشجویان غیر بومی رابطه همبستگی معنادار و مستقیمی وجود ندارد.

نتیجه می شود که میانگین این متغیر در جامعه مساوی ۳ بوده و با توجه به تعریف و نحوه تشکیل این متغیر نتیجه می شود که عملکرد پلیس بر امنیت اجتماعی تاثیر معناداری دارد.

پرکینس (۱۹۹۳) می گوید که ویلسون و کلینگ در سال ۱۹۸۲ با ارائه نظریه پنجره های شکسته معتقدند که عدم مراقبت عمومی و بهم ریختگی محیطی و وجود رفتارهای بی ادبانه در این مکانها موجب افزایش جرم می شود.

پیشنهادات:

۱- جهت رفع معضلات و مشکلات مناطق محروم در درجه اول (هرچند دیر هنگام) از این وضعیت جلوگیری شود. چون جلو ضرر از هر کجا گرفته شود، نفع است و در برنامه های آینده توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور ردیف های بودجه ای ملی در راستای سرمایه گذاری متناسب با میزان محرومیت و ظرفیت استعداد ذاتی مناطق باشد و در مرحله بعد به توزیع و انتقال سرمایه ها از مناطق با تراکم بالای جمعیتی به مناطق ضعیف و محروم اقدام گردد .

۲- نهاد های ذیربط امنیتی به جهت ایجاد بانک اطلاعاتی از مهاجرین خارجی و کنترل مهاجرین غیر قانونی از توان شورا های محل استفاده و نسبت به شناسایی مهاجرین غیر مجاز که به راحتی تردد می نمایند اقدام نمایند .

۳- از آنجا که راهکار قانونی جهت جلوگیری از مهاجرت های بی رویه ساکنان روستایی به شهر وجود ندارد، مجموعه شهرداری ها (معاونت امور فرهنگی) ، شورای اسلامی شهرها، سازمان بهزیستی ، مع اجتماعی ناجا و پلیس پیشگیری و صداو سیما نسبت به تشکیل کارگروه ،جهت آموزش مهاجرین تازه وارد چه داخلی و خارجی به شهرها و آشنایی به قوانین شهری، انواع جرایم ، کلاهبرداری ها ،حقوق شهروندی و...اقدام نمایند .

۴-با توجه به اینکه کوچه های طبرسی شمالی بسیار کم عرض می باشد و ازطرفی ازدحام جمعیت را در منطقه مذکور شاهد می باشیم و بیشترین آمد و شد وسایل نقلیه و پارک خودرو ها در حاشیه کوچه های اصلی عملا تردد خودرو ها را بصورت دوطرفه داخل کوچه ها با مشکل مواجه که شایسه است معاونت ترافیک و امور حمل و نقل شهرداری مشهد با هماهنگی پلیس راهور پس از کارشناسی لازم نسبت به یکطرفه نمودن کوچه ها اقدام نمایند .

۵-ایجاد فضا های تفریحی و فراغتی سالم جهت پر کردن اوقات فراغت ساکنین مناطق حاشیه نشین.

۶-بازرسی و نظارت کافی کارشناسان بهداشت ومحیط زیست از مناطق حاشیه نشین وجلوگیری از انجام اقدامات علیه بهداشت عمومی و محیط زیست و هدایت آب های فاضلاب از سطحی به زیر زمینی که در اکثر کوچه ها منظره بسیار نا مناسبی داشت.

ABSTRACT

۷- با بالابردن ضریب امنیتی مناطق حاشیه نشین توسط مراجع انتظامی و امنیتی از طریق ایجاد ایستگاه های پلیس، حضور فعال گشت های سیار در محلات ، فعال نمودن شورای محلات در خصوص پیشگیری از جرایم و فعال نمودن نگهبان های محله.

۸- لازم است در باره علل روستا گریزی اعضاء خانوارهای روستایی نیز تحقیقات بیشتری صورت گیرد و تسهیلات ستادی و اجرایی مورد نیاز برای توسعه بخش خدمات روستایی در اختیار مدیران محلی قرار گیرد.

۹- توسط محققین تحقیقات کمی ویژه مهاجرت های داخلی انجام گردد.

۱۰- تحقیقاتی توسط محققین با این عنوان انجام شود که آیا مهاجرین داخلی جامعه پذیر تر هستند یا اینکه مهاجرین خارجی .